

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIV — Број 49 — Субота, 6 децембар 1952

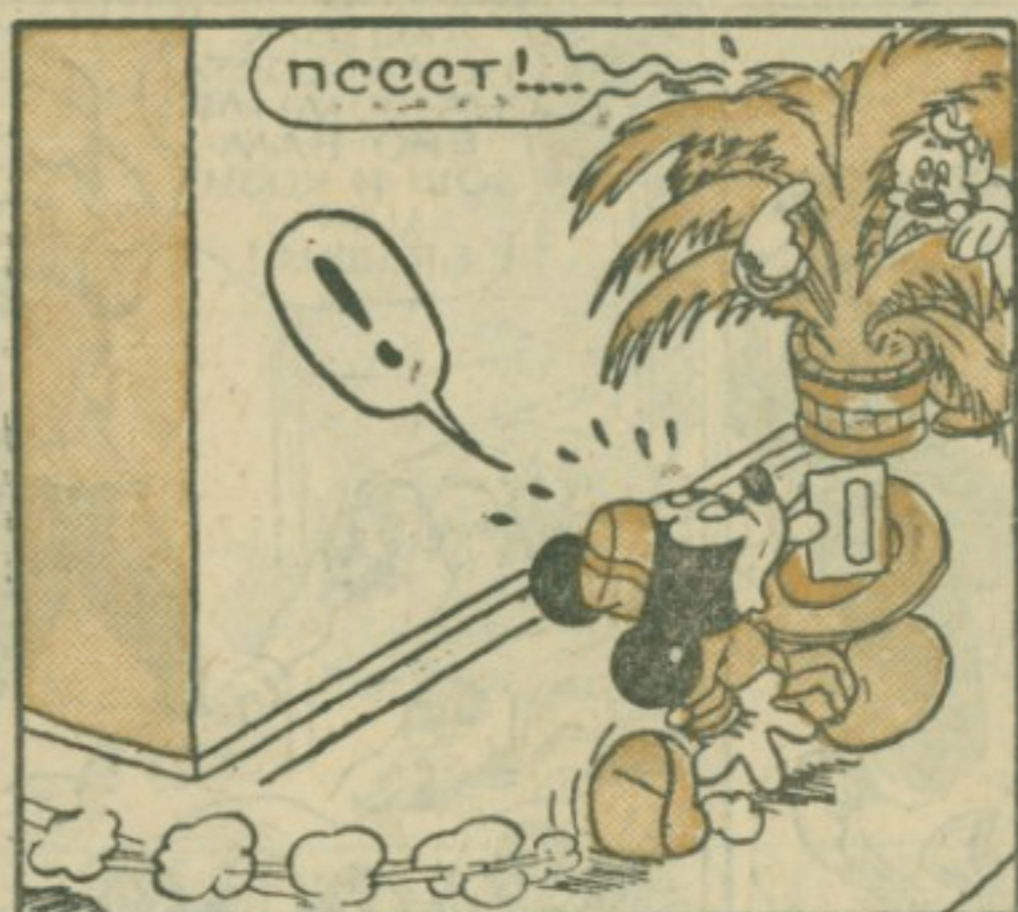

МИКИ МАУС

22

МИКИ ПРИПРЕМА ОБРАЧУН

ИДУЋЕГ
ДАНА
МИКИ
ЈЕ
ПОНОВО
ПОСЕТИО
ДИРЕКТОРА

У
ИДУЋЕМ
БРОЈУ:

ТАЈАН-
СТВЕНИ
ПИСАЊИ
СТО

Морнар Жубер Човек који је скренио ток ГОЛФСКЕ СТРУЈЕ

(8)

Као и морнар малопре, и она је прво погледала око себе, ништа не схватајући:

— Жаче! Како је овде дивно! А ја сам сањала нешто страшно! Поверљив поглед девојке упио се у сликарско лице, али је он забринут погледа:

— Страшно је било... али није био сан!

Жубер га прекиде у по речи. Био је још помало клонуо, али се убрзо отрезнио и обратио се морнарима:

— Које ли је ово копно?... Где смо то?

Морнар који је први објавио радосну вест одговори му, гледајући укочено у правцу непознате земље:

— Дуга равна обала, господине команданте... Само узана линија над водом... Не може још јасно да се разазна, јер нам сунце бије у очи... Али она се пруга све више повећава пошто нас струја тера право према том копну... и то великом брзином.

*

Прошло је трипут по двадесет и четири часа откако је „Жиронда“ потонула и оркан одбацио велики чамац за спасавање на пучину, три дана откако се чамац препуштен самом себи одржавао, као неким чудом, међу многобројним леденим бреговима, од којих је најмањи био довољан да га разбије у парампарчал.

За та три дана оркан је ове јадне бродоломнике пренео преко целог Атлантског Океана... Изгубивши главу, жеђу и хладноћом, људи у чапцу су најзад дигли руке од борбе с разбеснелим морем и све их је спопала тупа безвољност.

— Бар ћемо заједно умрети — шептала је Жана своје веренику.

Сатима је чамац, ношен таласима, пловно по мору и изгледало је као да се у њему налазе само лешеве...

*

Жубер је пажљиво посматрао ону тамну пругу на хоризонту.

— Азори... Да нису то, можда, Азори? Али не, ова обала има сасвим други облик... Па шта је то онда... какве су то стене?

И морнари су нетрпећиче осматрали видик. Сви погледи били су упрти у чудну непознату обалу. Само су Жана и Жак остали равнодушни. Они су гледали једно друго, радовали се што су још живи и нису ни размишљали о ономе што се указивало пред њима.

Нечији гласан узвик трже их из сањарења.

— Острво!... Па то је неко острво!

— Није чак ни острво, него само једна стена... са пешчаним спрудом...

— А иза њега ништа... само вода и небо!

Чамац је јурио ка стеновитом гребену. А тај гребен је био узан, дугачак и низак и налачио на неки бедем подигнут преко океана...

— Пазице, морски пси! — довикну један од морнара и показа на троугласта пераја која су се помалала из воде недалеко од чамца. То су рибе-грабљивице очекивале свој плен. Жубер је схватио да ће пропасти ако се сударе с гребеном. Пошто није био у стању да промени правац кретања чамца јер нису имали весла, он је покушавао да га помоћу крме насуче на песковити део обале. Али, крма се сломила и таласи силовито треснуше чамац о обалу. Цела посада наша се одједном у води.

Скућивши сву снагу, Жубер је успео да извуче малог Робера на обалу. И Обри и Жана су се извукли живи и читави. Тројица морнара су били одвећ малаксали и удавили се.

Кад је најзад осетио чврсто тло под ногама, поручник Жубер се, већ посустао, мало исправио. Обазре се око себе и његове очи зауставише се на пињатом камењу који је одгурнуо погом:

— Па то су корали! То је, значи, коралски гребен!

Приђоше му и морнари који су успели да се спасу и сви се сложише да су то заиста корали. Само, била је то нека необична вр-

ста корала: бели, меки, и ломни. Али, откуд сад ова врућина? Морски пси? Корали? — Бродоломници се зачуђено згледаше.

— Исто као код нас на Антилима, — примети зачуђено Жана.

Официр одмахну главом:

— Ја сам био на Антилским Острвима... И тамо је вруће као и овде, то је тачно. Исти морски пси, можда, али ни у ком случају иста врста корала. Бојим се да смо сада коначно пропали. Док смо били у чапцу, постојала је макар и мала могућност да ћемо срести какав брод, али овде, на овом гребену, без воде, без дрвета и жбуна, овде смо као заробљени. То значи сигурну смрт... Кад бисмо само знали где се налазимо!

— На моме земљишту, господе! — зачу се нечији крупан глас иза леђа бродоломника.

Речи су биле изговорене помало страначким нагласком, али ипак на чистом француском језику.

Као по команди, сви се наједном окренуше да виде ко их је то ослонио.

Десетак корачаји иза њих, као да је из земље изникло, стајао је висок човек погурених рамена. Испод тропског шлема гледале су у њих строге и хладне очи са тамног избријаног лица. Странац је, по свој прилици, уживао у томе што је његова изненадна појава толико запањила бродоломнике.

— Како то на вашем земљишту? — упита га Жубер готово преко воље.

Странац се потсмешљиво насмеја:

— На мојој територији, господине поручиче, да... то јест на комаду земље који припада мени, јер сам га својом вољом створио усред мора... На моме земљишту, на које сте ви крочили мада вас ја уопште нисам знао...

Он хтеде још нешто да каже, али узвик изненађења који се отрже са Жаниних усана прекиде га. Лице туђинца се намах разведри. Он скиде свој шлем и учтиво се поклони:

— А... ко би помислио да ће прва жена коју ћу поздравити на својој земљи бити баш дивна госпођица Миранда!... Извините, госпођице, нисам вас одмах препознао. Зато допустите да вам један од ваших најватренијих обожавалаца накнадно пожели добродошлицу.

Девојка прво побледе, па онда поцрвене и само прошапта:

— Дон Агостино де ла Фонсека!...

— Да, ја лично, госпођице Жана, и заиста се радујем што ми се пружио прилика да вам се овога пута захвалим на гостопримству које сам уживао у кући вашег оца.

Обри је слушао странчеве речи са све већим изненађењем. Хтеде да се умеша, али му Жана покретом руке даде знак да ћути. Она се брзо прибрала и обрати се странцу мало надмено:

— Ја ово не схватам... пре недељу дана били сте још на Мартинику... онда када сам кренула за Европу...

— Будите срећни што нисте стигли у Европу.

— Зашто?

— Зато што од данас, 15 јула, Европа уопште не постоји.

— Шта, Европе нема?!...

— Странац се потсмешљиво осмехну и погледом обухвати девојку, официра и морнаре:

— Да, то што вам кажем: Европа више не постоји. А исто тако ни Северна Америка...

— Како то? Зашто?

— Зашто?... Зато што сам ја, Дон Агостино де ла Фонсека тако хтео... Како?... То вас се, господе моја, не тиче; то је моја тајна...

Високопарни тон његова говора раздражио је Жубера и Обрија и они већ заустивше га му противурече, али их његов отсечан глас прекиде:

— Доста, господе! Треба да захвалите једино вашој дивној и љуп кој пријатељици, госпођици Миранди, што вас нисам одмах као незване госте просто бацно у воду... Њој за љубав допустити вам да боравите на мојој територији... све докле док ми не будете сметали...

Дон Агостино извади пиштаљку и принесе је устима. Оштар звиждук... и корално острво се, као каква позоришна декорација, окрете око своје осовине. Из једног тамног подземног ходника изиђе десетак људи у загаситим оделима и наоружани до зуба. Они одмах опколише бродоломнике, који ни су били у стању да се бране.

Само сликар, кога је увредио поверљив тон којим се Дон Агостино обратио његовој вереници, хтеде да се одупре. Утом осети топлу руку девојке која га заустави:

— Буди миран, ако ти је наш живот мило! — шепнула му је на ухо. — Он ме води!

Бродоломнике угураше у некакав тунел. Покретни зид се за њима

затвори и опет се корални гребен уздизао усамљен у сутону, нем и пуст између неба и воде...

ДРУГИ ДЕО

I

— Ко је тај Дон Агостино де ла Фонсека? Откуд му право да ти се тако присно обраћа?

— Где смо? Шта се овде уопште догађа?

Прво питање поставио је, врло узбуђен, Жак Обри; друго је изустило много прибранији Жубер.

Кад је Жана погледала у забринуту сликарско лице, она поче слатко да се смеје, смехом који би одмах razorужао и најнеповерљивијег вереника на свету. С немарном лакоћом она седе у широку наслоњачу од бамбусове трске, коју јој је поручник примакао.

— Захваљујем, господине поручиче, ви сте бар учтиви кад ми се обраћате... А овај ужасни човек овде уме само да гуња... Уа... љубоморни Отело!

Лак шаловити тон, смех којим је пропратила ове речи, све је то показивало да срџба није била сасвим озбиљна. Жанине црне очи враголасто су се смешиле, а на њеном лицу тегобе последњих дана нису биле оставиле ни најмањег трага. У хаљини од меке свилене тканине, голих руку и врата, завалила се она у своју наслоњачу и наставила разговор:

— Вама, господине Жуберу, одговорићу најпре... Тиме ћу Жака казнити.

Официр јој одмах весело одврати:

— То је веома ласкаво за мене, госпођице.

— Где смо? То знам исто колико и ви. Знам једино да су ме гурнули у овај подземни ходник и да су ми везали очи. И вама, вероватно? Онда сам дуго, дуго ишла, можда пола сата... а ви? Такође! Онда су ме дограбили и отпали у неко превозно средство... у неки брод или кола, а можда је био и лифт... После извесног времена наредили су ми да сиђем и опет сам ишла неко време. Онда су ми с очију скинули мараму и ја сам се обрела у лепо уређеној спаваћој соби без прозора.

— Наставиће се —

РОБИН ХУД и његова дружина

23
ПОДВИГ
МАЛОГ ЏОНА

СВОЈОМ ЦИНОВСКОМ СНАРОМ МАЛИ ЏОН ЈЕ ПРИДРЖАВАО ВРАТА, А ОНДА ЈЕ НАГАО...

...ОТСКОЧИО И ВОЈНИЦИ СУ ПОПАДАЛИ ЈЕДАН ПРЕКО ДРУГОГА

АКО ВАС НЕМА ДОСТА НА ГОМИЛИ, ЕВО ВАМ ЈОШ И КОЈИ ЦАК БРАШНА!

ЗАТРАПВИ ВОЈНИКЕ ВРЕЋАМА БРАШНА, МАЛИ ЏОН ЈЕ ХИТРО УМАКАО!

МАЛИ ЏОН!
ШТА ТИ ЈЕ?
ИЗГЛЕДАШ КАО СВОЈ СОПСТВЕНИ ДУХ!

У ШЕРВУДСКОЈ ШУМИ

А САДА, МЛАДИЋУ, ИСПРИЧАЈ НАМ КО СИ И ШТА ТЕ ЈЕ НАНЕЛО У ОВАЈ КРАЈ!

ПРЕ СВЕГА, МОРАМ ДА ВАМ ЗАХВАЛИМ ШТО СТЕ МИ СПАСЛИ ЖИВОТ! КАД БИСТЕ МИ ЈОШ МОГЛИ ПОМОЋИ ДА НАЂЕМ ДРУЖИНУ РОБИНА ХУДА...

НИЈЕ ОН РАЗБОЈНИК! ОН САМО ШТИТИ НЕЈАКЕ А КАЖЊАВА ПЛОЧКАШЕ И НАСИМНИКЕ! ПОД ЊЕГОВИМ ВОЈСТВОМ ТРЕБА И ВИ ДА СЕ БОРИТЕ!

НЕ ЗНАЈУЋИ СА КИМЕ ГОВОРИ, МЛАДИЋ ЈЕ ХВАЛИО РОБИНА ХУДА

МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY

ЛОВ НА КИТОВЕ

Један кит је просечно тежак 120.000 килограма. Од тога има:
56.950 кг меса
25.751 " сала
22.326 " костију
5.700 " крви
5.318 " утробе
3.158 " језика
1.153 " фанона (фишбајна)
29.070 " масти.

Јер ни од једне друге животиње немају толико користи. Просечна тежина једног кита износи 120.000 килограма. То значи да је он тежак колико огроман чеп од 120 волова.

Данас се од кита користи све: од масти и меса до костију и рожнатих израштаја у устима. Већ на броду-матичи, која је права пловеха фабрика, почиње прерада уловљених китова. На броду се машинама топи сало и одвајају састојци који ће касније послужити за израду китове масти, уља за осветљење, свећа, фосфата за вештачко ђубриво, шпиритуса, маргарина, сира и читавог низа других производа.

У многим страним књигама о „природи“, чији су се аутори ви-

ше ослањали на предања и приче ловаца и морнара него на испитивање животињског света, налазе се и описи лова на китове. Ови описи, иако нетачни, веома су занимљиви и узбудљиви. Тако један од тих старих аутора о храбрости ловаца на китове пише овако: „Немамо довољно речи да похвалимо неустрашивост китоловаца. Они у лов иду на обичном чамцу, наоружани само једном раклом и са два дрвена клина. Сва је вештина у томе да се ловац дочепа китових леђа. Затим мора да чека да кит престане да избацује воду и да му у том тренутку у ноздрву забије дрвени клин. На то кит толико страшно рикне да се чује четврт миље далеко. Тада настаје помамна пловидба и док она траје, китоловац не напушта кита и само чека zgodnu прилику да му закује клин и у другу ноздрву. Када то успе, с китом је свршено. Китоловац потом отплива до обале, а кит остаје на морској површини и ускоро угине. Тада остали китоловци долазе и између себе праведно деле плен“.

Мада китове никад нису ловили на овај начин, први ловци на китове били су заиста издвојени сталној и великој опасности. Све док Норвежанин Свен Фонт није 1860 године начинио нарочити топ

за избацивање харпуна, у лов се ишло са обичним харпуном. На кљуноу брода стајао је ловац држећи харпун за који је било везано јако уже, дугачко понекад и цео километар. Он је вештим замахом бацао харпун на кита, и то на најосетљивије место у близини предњих пераја. Често се дешавало да рањени кит ударцем свог снажног репа преврне чамац, или да, заронивши нагло, повуче за собом харпунера. Понекад је кит, иако рањен, успевао да се, прекинувши уже, ослободи. Пре десетак година у близини јужноамеричке обале уловљен је кит у чијем се телу налазио харпун са ознаком броја „Монтезума“. Касније је утврђено да је „Монтезума“ безуспешно гонила тог кита пре више од педесет година и да је кит, иако погођен харпуном, успео да побегне.

Постојбина китова су хладна северна и јужна мора. Међутим, у Северном Леденом Мору њих данас има веома мало јер су их ловци готово потаманили. Да цинковских сисара и у јужним морима не би сасвим нестало, једним међународним уговором одређено је колико се китова сме годишње да улови.

Лов на китове сваки даном је све лакши и безопаснији. Недавно је у Енглеској испробан електрични харпун којим се кит може усмртити за неколико секунди. Поред тога што се уловљена животиња не мучи дуго, овај начин лова има још и ту предност што месо и сало остане готово неопштењено.

Изнад тамних вода Арктичког Океана по коме плове светлуцаве, белолаичасте ледене санте, лагано кружи велики тромоторни хидроплан. У авиону су, поред pilota, радиотелеграфиста и извиђач који јаким догледом пажљиво осматра површину мора. На пучини се, сем једног брода у даљини, не види ништа. Хидроплан кружи већ више од једног часа. Одједном, извиђачев поглед привлачи мала, тамна мрља која се креће у мору. Кит!

Док телеграфиста јавља броду-китоловцу да се кит налази у близини, цинковска животиња је изронила да би напунила своја огромна плућа ваздухом. Стуб водене паре коју издише диже се високо као водоскок. Од китолова-матиче одваја се брз ловачки брод и, управљајући се према сигналу са хидроплана, приближава се плену. На броду је пет људи. Поред тога, који се налази на прамену, стоји харпунер спреман да испали хи тац. Правећи све мање кругове хидроплан се полако спушта. Са њега нису чули експлозију, али су

видели како се харпун зарео у велико, сиво тело. Кит, погођен харпуном, одмах је заронио, а на површини мора остала је велика дрвена мрља од његове крви. Мада је мотор снажан, рањени кит повукао је за собом ловачки брод.

После двадесетак минута изморена и озлеђена животиња поново је изронила да би удахнула свеж ваздух. Тек што се појавила на површини, на хидроплану је заштектао митраљез. Море је постало готово сасвим црвено, а огромно китово тело лагано се изврнуло поребарке.

Најважнији и најопаснији део лова на великог морског сисара био је завршен. С брода је тада скочио на кита један морнар, зарео му дубоко у месо шуљу металну цев и помоћу ваздушне пумпе упумпао у њега ваздух да мртво тело не би потонуло. Кит је одвучен до китолова-матиче, а хидроплан и ловачки бродови пошли су у потрагу за новим пленом.

Још од давних времена људи, и поред свих опасности, лове китове

КАД СЕ ТАЈФУНИ РАЗБЕГНИ

Прошло је оно време кад је човек немоћан и голорук стајао пред природом, кад су ветар, гром и провала облака били за њега тајанствене силе од којих је зависно његов живот. Током дугих векова човек се постепено наоружавао знањем, па је био у стању да се тим силама не само супротстави, већ да многе од њих украти и стави себи у службу. Али, деси се каткад да се природне силе изненада разбегну и да, бар за тренутак, однесу победу над човеком. О томе говори и следећи догађај из последњег рата.

Предах између две битке

Половином децембра 1944 године завршена је битка за Лејт Голф, у којој је задат смртни ударац јапанској поморској сили. Трећа америчка флота узимала је предах после огорчене, петодневне битке код острва Лузона. Да би искористио кратко затишје, њен командант адмирал Хелси наредио је да флота у свом пуном саставу отплови пет стотина миља источно од Лузона и да се ту снабде горивом.

Недеља, 17 децембра, осванула је мрачна и суморна. Море је било узбуркано и ветар прилично јак. Али, ко би се освртао на то. Шта може море, шта може ветар модерној ратној флоту! Била је то најјача ескадра која је икад пловила морима — осам бојних бродова, велики број крстарица и носача авиона, неколико десетина разарача и много других помоћних бродова. Морнари су још били под утиском жестоких борби које су преживели и нико од њих није ни сањао да ће ускоро имати да издржи једну много тежу борбу — са природним силама.

Флота је срећно стигла на одређено место где су је чекала двадесет четири огромна брода-цистерне. Иако су таласи били све већи, адмирал је наредио да се одмах прима гориво, јер тамо код острва Миндоро борили су се други амерички бродови, којима је требало што пре притећи у помоћ.

Прво су лаки разараачи пришли цистернама и почели да узимају гориво, али не за дуго. Океан је све јаче беснео и бродови су поигравали на таласима. Убрзо су по

ном се сурвавали на бродове. Више није постојала граница између океана и неба. Пучали су дебели челични конопци, ломили се јарболи, а по палуби летели разни предмети које је сила ветра ишчупала из њихових лежишта.

На носачима авиона владао је прави пакао. Велике челичне птице, које су до јуче поносно јездиле међу облацима, сударале су се и ломиле. Избијали су пожар, које је море брзо гасило. У кабинама се није могло издржати од дима и бензинских испарења, а палу бу су стирале бујнице слане воде и

пуцаде везе које су их спајале са цистернама и бродови су се растркали по мору. Снабдевање горивом морало се прекинути.

Надомак тајфуна

Адмирал је тада наредио да се флота сакупи и пође у северозападном правцу не би ли избегла олују која се приближавала. Али, нико није знао где је средиште непогоде. Барометар је стално падао. Флота је неколико пута морала да мења правац, јер је наилазила на све горе невреме.

Прошла је једна немирна бесана ноћ. Ветар је урликао и све бешње ударао у бродове. Људи су испала из постеља. Дан као да никако није хтео да се појави. Почела је киша, која је потпуно заклањала видик. Са осматрачнице се није могло ништа видети. Али, бродови су и даље пловили у формацији и људи на њима нису ни слутили да иду у сусрет најбешњем тајфуну који је икад пресекао једну ескадру. У последњем тренутку, адмирал је поново променио правац пловидбе, али је било доцка. Тајфун се свом силом обручио на бродове и људе.

Више није било силе која је могла држати бродове на окупу; пловидбу су куд који и сваки се, сам за себе, борно против навале воде и ветра.

Борба на живот и смрт

Дан је прошао у борби против ветра који је дувао са свих страна и достигао брзину каква није била забележена ни у једном поморском годишњаку. Под његовим налетима дизали су се таласи по седамдесет стопа висине и свом сили-

350 КМ НА ЧАС?

Саобраћај је данас тежак проблем за многе велике градове. Како избећи закрпљеност прометних улица — то је питање које данас мучи инжењере — стручњаке за градски саобраћај.

Железнице нису ништа мањи проблем. Оне су већ дошле до крајње границе своје брзине, која ни код електричних возова не прелази 150 километара на час, што је врло мало у поређењу са брзинама које су постигнуте у ваздушном саобраћају.

Два немачка стручњака за железнице, др Хинске и Георг Холцер, већ више година покушавају да реше овај проблем. Они су себи поставили задатак да створе саобраћајно средство које ће на

елипсе и дугачка је два километра. Скретнице на њој — то су уствари читави бетонски блокови који се могу премештати.

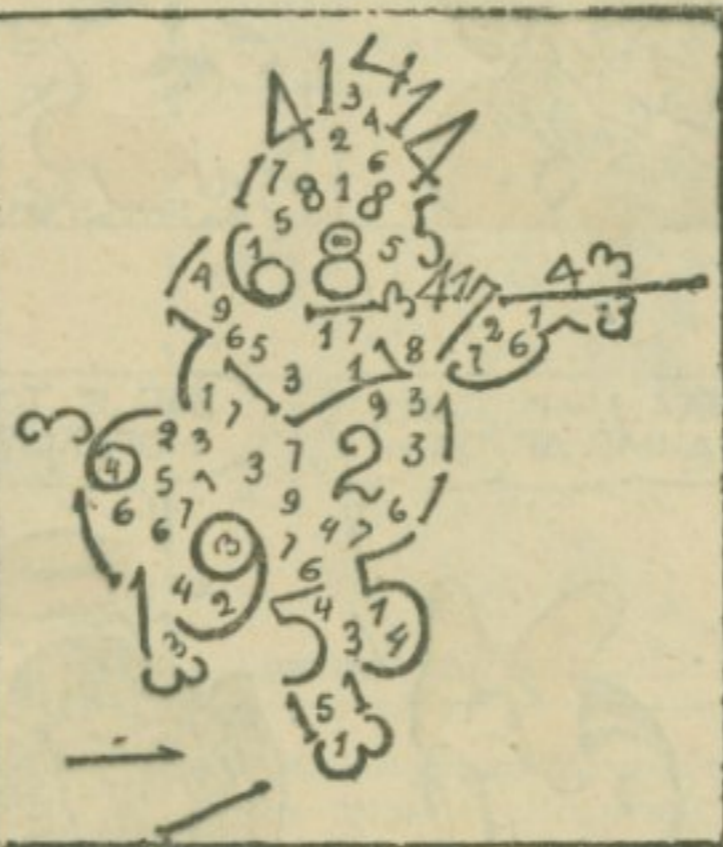
Локомотива и вагони имају аеродинамичан облик и израђени су у размери 1:2,5 према величини каква ће касније бити. Тако су пробни вагони високи два метра, док ће њихова висина уствари бити пет метара. С доње стране, по средини, они су дубоко усечени, тако да с обе стране прелазе преко шине. Испод тежишта вагона налазе се хоризонтални валци који налажу на шину и помоћу којих се воз креће, док коси валци онемогућавају исклизивање. Костур вагона има покретни под, тако да на кривинама дугици не долазе у кос положај, јер је на тим местима сама шина нагнута до 45 степени према хоризонталној равни.

Почетком октобра на једној полази недалеко од Келна окупили су се представници науке, индустрије и штампе из разних земаља да виде полазак првог воза на једној шини. Призор је био изванредан. Високо изнад земље журио је великом брзином електрични воз. Он је у кривине улазио са сто километара на час и из њих излазио без и најмањег потреса. Сви су били задивљени брзином и сигурношћу војње.

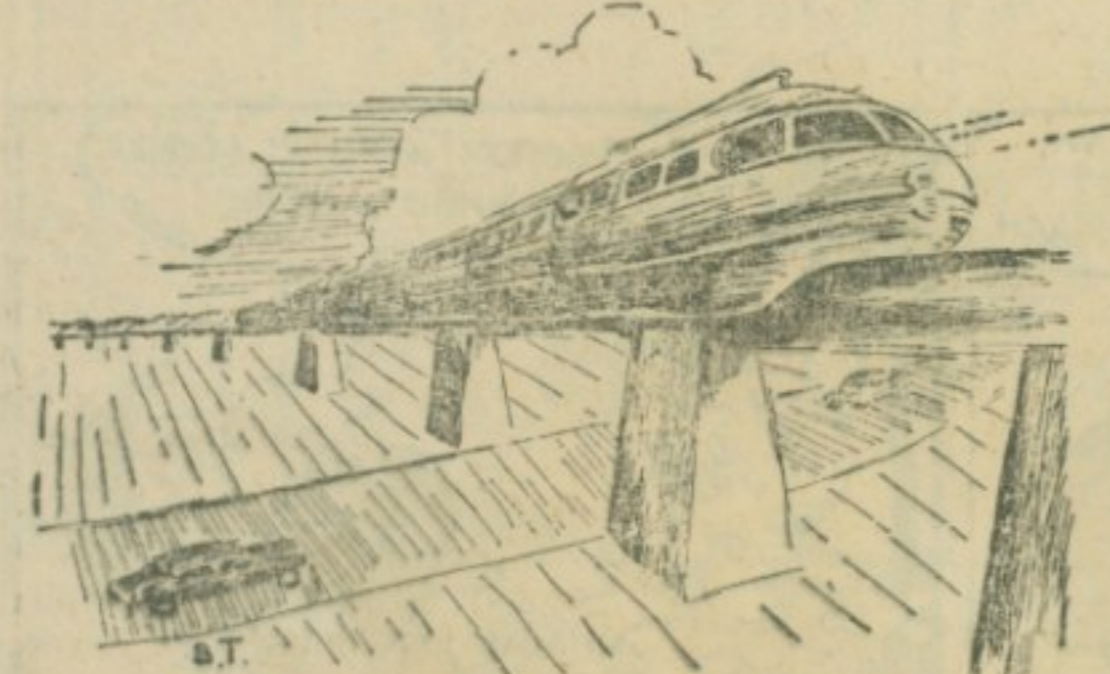
Пробном војњом били су потпуно задовољни и конструктори. Они проричу да ће њихов воз ускоро довести до праве револуције у саобраћају. Међутим, други тврде да до тога неће доћи тако брзо, јер се не би исплатило замена постојећих железница новима: тиме би се умртвиле огромне инвестиције, а с друге стране требало би тражити још веће, нове.

Не улазећи у оправданост овог мишљења може се рећи да ће једношњика железница одиграти значајну улогу нарочито у решењу проблема градског саобраћаја. Она ће јурити изнад кровова, не ометајући кретање других возила, а вероватно ће заменити и досадашње подземне железнице.

КОЛИКО ЈЕ ТЕШКО ОВО ПРАСЕ?

То није тешко израчунати. Треба само да саберете све бројке којима је прасе нацртано, а затим да збир поделите са два. То је резултат: његова тежина у килограмима. Притом пазите да не заборавите на неку бројку!

градским улицама развијати брзину од 150, а у међународном саобраћају 350 километара на час.

За ову замисао заинтересовали се се и други, па је у Келну основано друштво, под председништвом шведског индустријалца др Аксел Ленокс Вернер Грена, који је узео на себе да финансира цео подухват. По почетним словима његовог имена, будућа железница названа је — Алвег.

Замисао двојице Немаца није остала на хартији. Они су већ успели да нађу сва потребна практична решења, па је, по њиховим напратима, израђен модел „Алвега“ и прва нова железничка пруга. Та пруга није нимало налик на досадашње, јер има само једну шину, и то не од челика него од бетона. То је уствари 750 милиметара широка бетонска трака, постављена преко бетонске греде коју држе бетонски стубови. Пробна пруга изграђена је у облику неправилне

носице све са ње. Људи су се давали у води која је продрала у унутрашњост бродова.

Прво је потонуо разараач „Монатан“ заједно са 250 људи посаде. За њим су ускоро отишли и разараач „Спенс“ од 2.100 тона и брзи поштански брод „Худ“. Разараач „Диви“ преживљавао је тешке часове. Вода је продрла у брод, који се све више нагињао. Нагиб је достигао осамдесет степени — највећи нагиб који је вероватно икад забележен у поморству — али се он ипак, као неким чудом, одржао на површини.

Два дана и две ноћи нико на бродовима није спавао. Сваки човек је без смене остао на свом месту и бранио брод и свој живот од пропасти. Кад је најзад освануо уторак, сви су одахнули са олакшањем. Море је било и даље немирно и ветар јак, али је било јасно да је тајфун почео да малакшава. Тек онда се могло мислити на спасавање бродоломника. Није их спасено много — свега неколико морнара са „Монатана“ и „Худа“.

Тек кад су се бродови прикупили у рејону Улите, могла се оценити штета коју су претрпели. Био је то жалостан биланс: 790 мртвих, велики број рањених, 3 потопљена и 13 тешко оштећених бродова, а 146 изгубљених авиона.

У хладној одаји једног захумског манастира, при треперавој светлости свеће, писали су преписивачи црквених књига из друге половине дванаестог столећа данима и недељама чувено Мирослављево еванђеље. Овај најстарији познати документ старословенске ћирилске писмености по раскошној уметничкој обради премашује све словенске споменике средњег века. Када су у манастирској полутами писали слова, цртали и бојили безброј иницијала, минијатура и вињета на сто осамдесет листова пергамента, ти незнајни људи нису ни слутили каква бесмртна дела остављају за далека поколења.

Како се некад преписивало

Пред крај дванаестог века, у држави Хуму, или Захумљу, владао је кнез Мирослав, рођени брат Стевана Немање. У то време јачања и снажења српских феудалних држава, зидани су многи манастири и цркве, једина жаришта културе у средњем веку. Да би се могла вршити свакодневна служба, осећала се потреба за многим књигама, па су зато основане преписивачке школе у којима су калуђери стрпљиво учрпавали необична слова старословенске азбуке.

Све док штампарство није постало општа појава, књиге су писане гушћим пером. Монаси-преписивачи, „штампари“ онога доба, сами су набављали пергамент а доцније хартију, справљали црно и црвено мастило, припремали разне „водене“ боје и топили злато, ради што савршенијег украшавања, јер је овај занат, током времена, прерастао у праву уметност.

Пошто се књига заврши, ставила би се у дрвене корице, обложене украшеном кожом, на коју је „књиговецац“ обично стављао свој печат.

Свака преписивачка школа имала је читав штаб сарадника. На једној књизи радила су по двојица, тројица, или више људи. Један би писао грчким, други би допуњавао празнине црвеним масти-

Најдрагоценији СПОМЕНИК СТАРЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

лом, трећи би цртао минијатуре. Којинпут се догађало да се све дужности саберу у руке једног лица.

Ово еванђеље је написано на захтев кнеза Мирослава, по коме је и добило име. Не зна се тачно у којој преписивачкој школи је израђено, али је сигурно да се она налазила у Хуму, старој Херцеговини. Можда се то догодило баш покрај бистре и увек усплашане реке Лима, у манастиру св. Петра и Павла. Доцније су Турци овај манастир претворили у памију, која се и данас налази у Бјелом Пољу.

Због оскудних података, дуго се мислило да је једини преписивач Мирослављевог еванђеља био „дијак Глигорије“. Међутим, најновија истраживања наших научника доказују да је на овом чувеном рукопису, изгледа, радило више лица, међу којима нам је остао као познат једино „дијак Глигорије“.

Поуздано је данас само то да је еванђеље писано за Мирослављево живота, што значи између 1171 и 1197 године.

Бисер преписивачке уметности

Од онога дана када је Методијевић брат Ђирило изумео прву сло-

венску азбуку — глагољицу, којом је створен основ за прву нашу књижевност, прошло је више од три стотине година док је ова књига написана. После глаголице, која је била и гломазна и неподесна, у свим преписивачким школама преовладала је ћирилица, и ово еванђеље је најстарији сачувани ћирилски рукопис на старом, народном словенском језику. Али, овај редак документ необично је важан не само због азбуке и језика, већ и због врло високе уметничке вредности израћених слова и цртежа. Један стручњак светског гласа написао је о рукопису следеће речи: „... по спољашњем сјају он наткриљује све остале словенске орнаменте...“. Са његовим мишљењем сложили су се сви научници који су вршили испитивања ове наше реликвије. То је заиста прави бисер преписивачке делатности словенских народа.

На свих 180 страна пергамента, налази се безброј укусно израћених иницијала, минијатура и вињета рађених руком наших људи, који би чинили велику част свакој преписивачкој школи и народу на Западу и Истоку. Никада се не би рекло да су дивне, још и данас постојане боје стављене пре готово 800 година.

Необична историја

Међутим, нико не зна тачно када је и којом приликом Мирослављево еванђеље пренето из Србије у Свету Гору, и како је доспе-

ЕГЗОТИЧНО ДРВЕЋЕ

Нема човека који не ужива у лепотама шума, а ретке су и књиге из лепе књижевности у којима шума није описана. Али, поједини народи, нарочито они из Средње Азије, створили су и читаве легенде о шумама — о такозваним „рајским вртovima“. Уствари, ти „рајски вртovi“ су шуме са разноврсним дрвећем, у којима су људи, док нису знали за гајење жита, налазили не само грађу, него и храну. Ту је поред јеле и оморике било и воћака које су давале хранивост плодовима: јабука, крушка, трешања, ораха, лешника, дудова и дренова.

То су суптропске шуме, али су од њих још занимљивије тропске, у којима човеку често прете велике опасности: мочварне су, тешко проhodне и нездраве.

Али, поред плодова које су људи добивали из тих шума, оне су им давале и дрвета која су стекла велико име на светским тржиштима, а понека од њих одиграла су и значајну улогу у историји људи. Тако је кедр са горе Ливана одиграо значајну улогу у развоју поморства и на тај начин у ширењу културе и цивилизације. Његово дрво било је сјајан материјал за лађе. Стари народ, Феничани, давно су увидели његову вредност не само за изградњу својих бродова, него им је он служио и као роба коју су они извозили у Египат. Ливански кедр сада је реткост, али друге врсте кедра, његови сродници, успевају у северозападној Африци, на јужним острвима Хималаја и у Сибиру. Од кедре се прави фурнир, мале јахте и лаки спортски чамци, а даје и уље за парфимисање сапуна. Познато је да Египат нема шума, а одувек му је дрво било потребно, па су Египћани увозили

дрво у манастир Хиландар, где је остало неколико векова. Постоји само претпоставка да га је Аотос донео Немања, или његов син Сава.

Када је Александар Обреновић посетио Хиландар, наши учени људи онога времена, Љуба Ковачевић и Стојан Новаковић, да би се домогли рукописа, успели су дипломатским путем да утичу на калуђере како би га поклонили Александру. Они су у томе и успели, и еванђеље је после много векова стигло поново у Србију.

Од те, 1896 године, ову знамениту књигу су проучавали многи научници. Приликом мајског прелета 1903 године, еванђељу се заметнуо траг. Како се све дотле налазило у двору, као краљеве властито, многи су мислили да је нестало у метежу приликом убиства Александра и Драге Машин. Међутим, тек за време Првог светског рата, приликом делимичне евакуације двора у Ниш, рукопис је случајно пронађен у једном сандуку. Са државном благом, Мирослављево еванђеље је пренето преко Албаније. После рата, враћено је у Београд, а за време Другог светског рата налазило се сакривено да га окупатор не би пронашао и са собом однео. Овај драгоцени споменик наше средњовековне културне заоставштине налази се, као власништво народа, сачувано и неопштењено, у Београду.

Има и других екзотичних дрвета, која имају разне боје и мирисе. Она се са Истока увозе у Европу и Америку: сандаловина са Мадагаскарских Острва, светоцрвеница падука са Филипина и камфорово дрво из Јапана, Кине, Формозе и Борнеа. Оно садржи уље из кога се добива лек камфор.

Еукалиптус је можда једно од најкориснијих дрвета. Има га у Аустралији и у другим крајевима света. Његове жиле дубоко продиру у земљу и због тога може да успева и у сувим пределима. Често достигне велику висину, преко 150 м, а обим стабла при земљи може да буде и 30 м. Употребљава се за изградњу бродова, јер дрво еукалиптуса не труне. Од његовог лишћа добива се уље, које се прерађено употребљава као лек за неке болести. Постоји 160 врста еукалиптуса.

Тешко је наћи човека који не ужива у намештају од махагоија, али мало ко зна да се од свих тих скупоцених дрвета најкасније увидела његова вредност. Махагоија расте веома полако и тек након две стотине година потпуно израсте. Шпанци су од њега правили куће и оправљали бродове, али је његову вредност нарочито увидео енглески путник Валтер Рали. Највише се махагоија извози из Западне Индије и Јужне Африке.

Али, светску трговину не интересују само ова дрвета. Има их још. Палисандар, који је пореклом из Америке, употребљава се за биљарске столове, музичке инструменте и луксузни намештај. Поред ових има и других екзотичних дрвета разних боја: црне, плаве, жути, ружичасте итд. Те боје се на сувацу преливају а дрво тих стабала је чврсто као гвозде.

Механизам овог аутомата био је прилично једноставан. На суд с водом била је постављена направа слична полуци на терасијама. На једном крају полуге налазила се мала вертикална палица, док је други крај био издубљен као кашика. Новац убачен кроз нарочити отвор падао је у кашичу и под његовом тежином тај део полуге се спуштао све док новац не би пао у једну кутију. За то време би се други део полуге, на коме се налазила мала палица која је као вентил затварала отвор за истисање воде, подигао, и ослободио отвор. Вода је истисала све док полуга не би поново дошла у равнотежу.

Данашњи аутомати, мада њихов механизам није тако једноставан, слични су овим старим грчким апаратима. Основни принцип је исти: механизам у апарату покреће се кад се у њега убаци метални новац одређеног облика и тежине. Предмети које аутомати „продају“ били су све доскора увек једне исте врсте, истог облика и тежине.

Данас, међутим, све се више израђују аутомати из којих се могу добити разне ствари. У тим „аутоматима с преграцима“, како их називају, предмети се налазе у разним одељцима, који с предње стране имају покретне стаклене поклопце. Убачени новац покреће затварач поклопца, тако да купац може да га отвори и сам да узме предмет који жели.

Као и многе друге новине за које се мисли да су изум нашег времена, и ова врста аутомата је само усавршена тековина старих народа.

Прва машина за израду хартије

Потребе које су се у XVIII веку осећале за хартијом ондашња производња није могла да задовољи, а време је наметало да се скупа и спора ручна производња замени машинском. Луј Роберу пало је у део да направи прву машину за израду хартије коју је и патентирао 1799 године.

Луј Робер био је коректор у штампарији познатог француског штампара Дидоа, који је поред штампарије имао и радионицу за израду хартије у Есену крај Париза. Робер је често одлазио у ту радионицу и пажљиво проучавао како се хартија израђује. Одмах је увидео да је то веома спор посао и да су средства веома примитивна, па се почео бавити мишљу да процес производње убрза. Пуних пет година он је проучавао то питање и најзад га решио. Имао је 38 година када је направио први

модел на коме је решио и добар део основних принципа каснијих великих машина за производњу хартије.

Робер је био сиромашан човек. Није могао да искористи свој проналазак, па га је препустио својем послодавцу. Али, овај није схватио значај и вредност проналазка, па га није ни искористио.

Прошле су четири године откако је Робер израдио ову машину, коју није искористио, па су браћа Фондрије, фабриканти машина у Лондону направили прву употребљиву машину за израду хартије. Она је стављена у погон 1803 године у фабрици хартије у Фрогморју у Енглеској. Производила је хартију широку осамдесет сантиметара. После тога Енглеска је била око пола века произвођач машина за израду хартије и извозила их, зарађујући огромне суме новца.

УСАВРШЕН ИЗУМ

Словох Јука

толико привлачила вредност и квалитет онога што је аутомат избацивао, колико рад самог механизма. То је била привлачна и занимљива новина.

Међутим, аутомати нису тековина деветнаестог века. Мада изгледа невероватно, апарата сличних данашњим аутоматима било је још у Старом веку. Херон Атински, који је живео у другом веку, пише о њима у свом спису „Пери аутоматопонетикес“ (о вештини прављења аутомата). У томе спису он, између осталог, описује један апарат из кога је, кад се у њега убаци метални новчић, истисала одређена количина „свете воде“. Такви апарати били су постављени испред храмова и доносили су свештеницима знатне приходе.

Кад су се крајем прошлог века појавили први аутомати из којих се, пошто се у њих убаци метални новац, могла добити табла чоколаде или мала кутија бонбона, деца, а и одрасли, радо су долазили да купују у овим необичним „трговинама“. Њих није

ликој опасности од које желе да побегну.

Али, слонов и носорози показују хитрину и у једном другом случају — кад у прашуми избије пожар. Док остале животиње у паничном страху беже пред ватром, слон и носорог јуре према пожару и труде се да га угасе. Том приликом они поступају веома присебно и вешто: зауставе се на самој ивици пламеног жаришта и својим тежким ногама почну да газе свуда унаоколо, тако да убрзо створе неку врсту заштитног појаса преко кога ватра не може да се шири даље. На тај начин слонов и носорози спасли су до сад од уништења велика шумска пространства.

Колико су слон и носорог корисни као „ватрогасци“, толико је користан и њилски коњ као „чистач“ речног корита. То је, такође, гломазна животиња, тешка и до 4.000 килограма. Њилски коњ плива под водом, а само с времена на време изрони да удахне ваздух. Он се храни биљкама које расте на дну реке и на тај начин чисти афричке речне токове и омогућава несметану пловодбу.

ни су тако добро „трасирани“ да ни инжењери не би могли да направе боље. Тако бар тврде познаваоци прашуме.

Међутим, у изузетним околностима, ове споре животиње могу веома брзо да трче. Просто је невероватно да слон, тежак 8.000 килограма, може да јури брзином од 40 километара на час, или да носорог може да развије брзину од 70 километара. То се, додуше, ретко дешава и то веома ода кад се ове животиње налазе у некој ве-

Успомена послетњег ПОШТАРА - ЈАХАЧА СА ДИВЉЕГ ЗАПАДА

Дивљи Запад — прерије, каубојска романтика, дивљи коњи, стада буфала, борбе с Индијанцима, стрме брдске стазе и непроходне речне долине — постоји данас још само у причама. Одавно већ амерички Дивљи Запад није дивља.

Потомци перјем украшених Индијанаца, у обичној одећи, посећују школе, буфала и дивљи коњи могу се видети једино још у зоолошким вртovima, а некад хучне реке сад су укроћене и регулисане. Чак и људи који памте прави Дивљи Запад из године у годину све је мање. Један од тих малобројних је Чарли Милер, последњи амерички поштар-јахач, који је напунио 102 годину.

Чарли Милер рођен је на сам дан Нове, 1850 године, у срцу романтичне и дивље планине Сијера Неваде. Још у детињству показивао је много дара за савлађивање дивљих коња, такозваних бронкоса, а то је потхват за који је потребно много храбрости, вештине и снажљивости. По тим коњима Чарли је и добио надимак Бронко, по коме су га знали његови савременици и по коме је још и данас познат широм Америке.

Када му је било једанаест година, Бронко Чарли запослио се код чувеног „Пони експреса“, друштва за пренос поште из Карсон Ситија у Невади до Сакраманта — тадашњег седишта копача злата у Калифорнији. Иако још дете, Чарли је пут између та два града, дуг око 300 километара, прелазно за двадесет часова. Осамнаест коња је у спут мењао и сваког у пуну окупљао. Јахач је кроз беспућа, преко стеновитих планина, кроз густе шуме и дубоке речне долине. На сваком кораку криле су се многобројне опасности, а да су оне заиста постојале потврђују оживљени преко Чарлијевог десног ока и руке, које су пре деветест година запарале стреле Сивук-Индијанаца. Врх стреле коју му је скривени Индијанац протерао кроз руку стари Чарли и данас чува. Иако је био одличан јахач, „да би самог ја-

вола могао да појаше“, иако је био кадар да преброди све препреке на свом путу, Чарли није умео да плива.

— Кад је требало да

пређем преко које дубље реке — прича он — увек сам се хватао за реп свог коња!

Прве Индијанце Чарли је срео кад му је било осам година. Он се тог догађаја још добро сећа. На путу по Дивљем Западу, његови родитељи задржали су се у то време у једној пљани. Док је његова мајка отишла да опере рубље на обличкој реци, наишла је група Индијанаца. Били су на коњима и имали дивна шарена пера око главе. Одмах су Чарлија упитали да ли воли коње. Када је, пун одушевљења, одговорио да коње више воли него ма шта на свету, они су га позвали да пође с њима. Позив није требало поновити двапут. Осам месеци Чарли је живео у индијанском вигању, играо се, ловио и пецао с индијанском децом. Тамо је научио многе вештине које су му у животу биле од користи.

Око 1885 године, Бронко Чарли ступио је у трупу Буфала Била. С том дружином вештих јахача, бацача ласа, и људи који су знали разне друге вештине, он је об-

шао целу Америку и 1887 године кренуо у Европу. На старом континенту обишао је и Немачку, земљу својих предака.

Године су пролазиле, али се Чарли није мењао. Он је био здрав и снажан. Када су му биле 82 године, он је први и досад једини предузео пут на коњу од источне до западне обале Северне Америке. После осам месеци јахања он је предао писмо председника Њујоршке општине председнику општине у Сан Франциску. То је било последње путовање последњег америчког поштара-јахача.

Данас је Бронко Чарли, тај занимљиви старац, готово увек окружен децом. Она долазе у његову резбарску радионицу и налазе га увек спремна да им прича своје успомене. Малишани са задовољством слушају његове приче, јер Бронко Чарли је за њих живи претставник несталога света Дивљег Запада.

РИМСКИ ДРУМОВИ

И данас у разним деловима Европе и Африке могу се видети остаци некадашњих римских друмова, од којих су неки веома добро очувани. Добри друмови били су један од темеља Римске Империје. Да би се чврсто држале далеке и разбачане провинције, требало је обезбедити добру везу с њима. А та веза били су — друмови. Чим би римска војска заузела неку нову област, одмах се приступало грађењу друмова који ће је везати са осталим деловима империје и њеним средиштем. Друмови су држали подјармљене народе у сталном страху, јер је у случају какве побуне њима зачас могла да стигне римска војска.

се налазиле камене клупе за одмарање путника и лакше узихивање. Дуж друма били су постављени камени путокази са ознаком удаљености појединих места. У самом Риму, на сред Форуму, где су се стицали сви друмови, био је подигнут висок стуб *Milliarium aureum*, од кога су се рачунале даљине на све стране света. На позлаћеним бакарним плочама, по којима је стуб и добио име, биле су записане даљине свих важнијих места у империји.

Најважнији римски друмови били су: *via Atria*, који је од Рима полазио на југ и код Капуе се рачвао у два правца, од којих се један, прекоморском пловидбом, везивао за друмове од саме морске обале, а други за Албанију и даље на исток све до Бизанта, да нашњег Цариграда; *via Aemilia* и *via Flaminia*, који су ишли на север, састајали се у Милану, а

одатле се један крак пружао преко Аквилеје, Истре и Лике у Далмацију све до Сплита, а други скретао на запад према Пиринејима. Трећи одличан друм из Милана пробијао се кроз алпске кланце за Галију, Германију и Британију.

Од ових магистрала гранаха се читав мрежа добрих друмова, везујући сва важнија места пространог царства. Од друмова који су пролазили кроз нашу земљу нарочито је био важан онај који је преко Београда спајао Рим са Цариградом, као и чувени Трајанов пут који је спајао Рим са Дацијом и Влашком. Настављајући се од Виминацијума (данашњег Костопаца) десном обалом Дунава, овај пут се пробијао кроз Берданску Клисуру, испод такозваних „жељезних врата“, делом усечен у стену, а делом на конзолама од греда. Преко моста, подигнутог на двадесет стубова и дугог 1127 метара, један крак се настављао у Влашкој, док се дру-

ги спуштао до ушћа Тимока и преко Бугарске допирао до Црног Мора. Остаци Трајановог пута као и чувена Трајанова табла и данас се могу видети.

Римски друмови омогућавали су брз и несметан саобраћај, о чему сведоче и ова два примера. У трећем веку пре наше ере, Катон Старији, журићи ради неког државног посла, превалио је растојање између Тарсита и Рима (500 километара), за четири дана, а Тиберије Грах, у жељи да затекне у животу трибуна Марка Ливија Друза, превалио је 290 километара за 24 часа.

Варо су ПОСТАЛА ИМЕНА?...

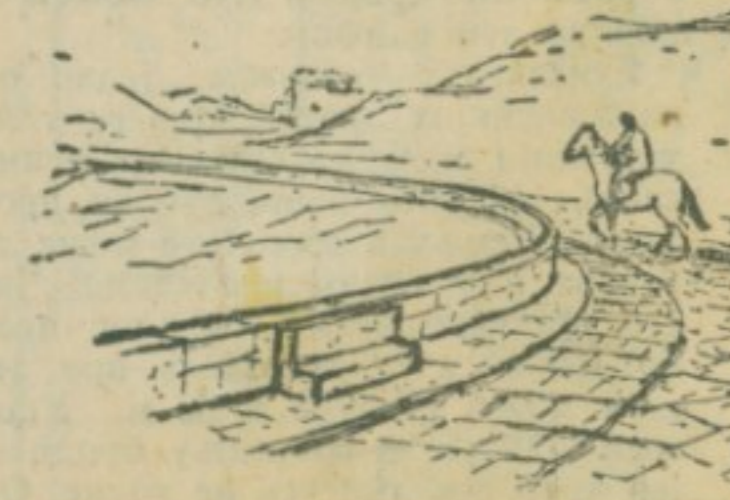
...АТЛАС

Према грчкој митологији Атлас је био краљ Мавританије. За време борбе између богова и титана, Атлас је стао на страну титана и зато га је Зевс осудио да носи на леђима небо.

Године 1594 картограф Меркатор објавио је збирку географских карата свих земаља које су биле познате у оно време. Тој збирци он је дао име атлас, сећајући се легендарног краља Мавританије. Отада су збирке те врсте почеле да се називају атласима.

...КОБАЛТ

Рударни тражећи сребро често су наилазили на кобалт, али у прво време нису знали у које би га сврхе употребити. То је било у доба када је било доста раширено сујеверје и рудари, због тога што нису могли лако наћи сребро, а стално су наилазили на кобалт, сматрали су да их та невоља спалази због злих духова, демона, које германски народи називају „кобалди-ма“. Од тога потиче и име кобалт.

Изградња друмова достигла је врхунац за владе императора Августа. У то време мрежа римских друмова простирала се од *Vallum romanum* у данашњој Шкотској до горњег тока Нила у Африци; од северозападне афричке до северне приморске обале и од Атланског Океана до реке Еуфрата у Месопотамији. Рачуна се да је укупна дужина римских друмова износила око 76.000 километара.

Римски друмови били су веома солидно грађени. Коловоз се састојао од три слоја материјала, постављена један преко другог у дебелини од једног метра. Доњи слој био је од ситног камена и шљунка, средњи од туцаника заливеног кречом, а горњи од парчала изломљених цигала преко којих је био набијен дебео слој малтера. Преко тога постављана је калдрма од коцкастог камена или пак дебеле вишеугаоне базалтне плоче.

С обе стране друма пружали су се широки тротоари, а на њима су

АНТОЛОГИЈА ЧУДА

ЛАВОВИ ПРЕКИНУЛИ ГРАЂЕЊЕ ПРУГЕ

Године 1896 два лава прекинула су грађење угандске железничке пруге. Они су у месту Лабо, у Кенији, појели за девет месеци 135 радника. Радови на прузи били су прекинути, а енглески потпредседник владе изјавио је у Доњем дому да два лава онемогућавају даље радове. Тек после девет месеци неки Ц. Х. Патерсон убио је лавове и грађење пруге се наставило.

СПАСОНОСНА ЦИГАРА

Поручника мексичке војске Адолфа Херера заробио је 1880 године опасни разбојник Хасинто Гомез. Гомез је свог заробљеника осудио на смрт, али му је дозвољено да пре извршења казне мирно пуши господњу цигару. Херера је успео да једну цигару пуши девет часова. У тренутку кад је повукао последњи дим, наишао је један одред мексичке војске и ослободио поручника.

СПОМЕНИК „НИКОМЕ“

У Авганистану постоји споменик Незнаоном јунаку из Првог светског рата, иако Авганистан није у том рату учествовао. Овај споменик подигнут је у граду Кабулу, и то после једног пута по Европи владара Аманулаха, који је готово у свакој европској земљи видео споменике незнаоном јунаку. По повратку, наређено је да се и у Авганистану подигне сличан споменик.

ХРАМ ЗУБУ

Индијски владар Мухамед Тутлут (1325—1351) подигао је у Биду, у покрајини Хајдерабад, храм на месту где му је 1341 године извајан зуб. Подизање тог храма стајало је око 500 милиона динара.

РЕКА КОЈА ТЕЧЕ УНАЗАД

Француска Сомалија, област која лежи у северном делу Источне Африке, није богата рекама. Кроз њу протиче свега неколико мањих река и речница које добијају своју воду са оградака абисинских планина и све се уливају у Аденски Залив. Изузетак је река Таџура. Она извире недалеко од саме морске обале и не тече ка мору као остале, већ у супротном правцу, према унутрашњости земље, и улива се у мало језеро Асада чији је ниво знатно нижи од нивоа мора. Становници Француске Сомалије, и поред сиромаштва своје земље у текућим водама, ипак се поносе њима и тврде да ниједна друга земља на свету нема реку која тече — натрашке.

ЈУСТИНИЈАНОВ „ПАРОБРОД“

Византиски цар Јустинијан I (483—505) имао је један брод који се кретао помоћу нарочитог „мотора“. Брод је имао точкове с лопатницама као и многи речни

бродови данас, само њих није покретала пара већ водови који су се, привезани за један стуб, кретали у круг.

„ЦЕРИ“ ЈЕ ГЛАСАО ЗА СЕБЕ

На изложби птица које знају да говоре, одржаној у Лондону 1938 године, био је међу осталим изложеним птицама и папагај „Цери“. Кад се састао жири који је

имао да додели прву награду „најбрљивијој“ птици, ниједна птица није ни „проговорила“. Чланови жирија већ су били додели одлуку да састанак одложе кад је папагај „Цери“ изненада повикао: „Цери је добио прву награду“. На његове речи „проговорило“ су и остале птице, али је жири прву награду заиста доделио „Церију“.

НЕОБИЧНИ ПУШАЧИ

Припадници индијанског племена Тукано, у Бразилији, пуше веома дугачке цигаре, које при-

државају нарочитом виљушком. Они не пуше као остали пушачи, већ упалиени део цигаре стављају у уста.

СТАРИЦА — АЛПНИСТА

Педесетосмогодишња старица Ана Смит Пек пошла је 1908 године на Хаускаран, највиши врх Перуанских Анда који је висок 6763 метра. После овог њеног подвига Хаускаран је добио и друго име: „Анин Врх“.

УКРАДЕНА УЛИЦА

Цела улица Камак Стрит у Филаделфији украдена је једне ноћи. Наиме, из улице је однесена цела дрвена калдрма коју су крадљивци употребљивали за гориво.

ПРВА „ОДЛУКА“...

Енглески владар Хенри VI (1421 до 1471) постао је краљ кад му је било девет месеци. Први краљевски „акт“ овог владара била је дозвола, „потписана“ отиском папца, његовој дадињи Алиси Батлер да сме с времена на време да га „удари у васпитном циљу“.

КАМЕНА РЕКА

Река Детери, у Француској, на којој се налази низ водопада, има у соби толико калцијума и силиката да се сваки предмет бачен у њу претвори ускоро у камен.

ПАМЋЕЊЕ ЈЕДНОГ ШАХИСТЕ

Бил Фицхенри, некадашњи шаховски првак из Церсеј Ситија, имао је необично памћење. Он је могао да прочита листу од сто имена разних предмета, да одигра затим педесет отворених и четири следе партије, а после тога да понови редом сва имена записана на листи.

ЖЕЛЕЗНИЦОМ „ПРЕКО“ ЈЕЗЕРА

Преко целог Сланог Језера у Америци може се прећи железницом која иде по мосту саграђеном од једне до друге обале. Овај мост је дуг 54 километра.

СЛИКА ЗАКОНОМ ЗАБРАЊЕНА

Опозиција у Пољској користила је за своју пропаганду сличност диктатора Пилсудског са немачким филозофом Ничеом, који је завршио свој живот у лудници. Пилсудски је због тога издао закон којим се забрањује свако умножавање и растурање фотографија филозофа Ничеа.

Са свих страна

ШЕГРТИ У ПРОШЛОСТИ

Многи су писци истакли у својим делима лик шегрта и његов тежак положај у прошлости, али је ретко ко као Вук Караџић приказао његово тешко стање. „Шегрти су у нас, особито у Србији и у Босни, каже он, као прави робови. Они носе воду, цијепају дрва (код гдјекојијих мајстора иду с коњем у шуму те и сијеку и доносе кући), доже ватру, готове јело, перу судове, мијесе хљеб, перу кошуље, носају и забављају дјецу и зазирају их кад се које испогани, перу собе и басамак, чисте харове и кошаре, тимаре и поје коње, итд. Кад који овако не-

колико година послужу, па дође у кућу нов, онда онај нови овога замијени, а овај стане тобоже радити што око заната. Кад мајстор иде куд трговине ради (као н. п. у Сарајеву) замијењени шегрт иде пред њим пјешнице (макар било, као што и бива, из Сарајева у Цариград), па кад пред ханом мајстор сјаше с коња, шегрт ваља одмах да га извода, потом намира и надгледа као и код куће, па уутру кад коње да полазе опремљена пред мајстора да га изведе. Кад шегрт дође на занат, мајстор му између осталог наука каже и то да није само занат н. п. код терзије скројити и сашити хаљину, него да је занат и ватру наложити и јело зготовити, итд.“

КОЈИ ЈЕ СТРАНИ СПИСАТЕЉ ПОСВЕТИО СВОЈЕ ДЕЛО НАШИМ УСКОЦИМА?

Француска књижевница Жорж Санд (1804—1876 г.), написала је велики број дела међу којима и роман „Ускок“. У њему је о-

писан живот ускака с краја XVIII века. Дело је написано 1838 године, а на српски га је превео Јован Маринковић године 1868.

ЛЕТ КОНДОРА

Птица кондор углавном живи на Анди-ма, између 3.000 и 5.000 метара висине. Тврди се да приликом лета може да достигне

висину од 7.000 метара. Кондор се углавном храни угинулим животињама, али напада и на младе јелене, говеда, ламе и још неке друге животиње.

ЈУТА — ИНДИСКО ВЛАКНО

У долинама Доњег Ганга и његових при-тока, а нарочито на обалама Брамалутре, расту високи грмови из чијих се стабљика добива јако влакно, слично кудељном. Од тог влакна домороци од давнина праве платно, а сада се увелико тржи у целом свету за разне потребе. У доба Француске револуције, Енглеска је доживљавала своју индустријску револуцију и владало је велико

интересовање за текстилне сировине. Године 1792, Источнииндиска компанија послала је свога специјалисту доктора Роксбурга у Калкуту да испита квалитет тога индиског влакна. Индијци који су служили доктора Роксбурга називали су то влакно „jhot“. Одатле потиче и назив јута. Роксбург је дао повољно мишљење о том влакну и прорекао сјајну будућност јути. Године 1855 из Шкотске су послате ткачке машине у Индију, где је крај Серампуре основана прва индиска фабрика за прераду јуте.

Да ли знате?

НОВА ОТКРИЋА НА ДНУ АТЛАНТСКОГ ОКЕАНА

Једна група америчких истраживача која се недавно вратила са научног путовања, у току кога је превазила преко 16.000 километара, објавила је да је на дну Атлантског Океана утврдила постојање једног кањона чија дужина износи најмање 1.300 километара, а просечна дубина око 90 метара. Овај кањон и систем његових канала може се упоредити са реком Мисисипи и њеним притокама. Кањон је открит помоћу једне нове справе којом се, мерењем одјека, могу испитивати и највеће морске дубине. Кањон почиње на око 1300 километара северно од Бостона и протеже се у правцу Ирске.

ПРОСЕЧАН САДРЖАЈ УЉА У НЕКИМ БИЈКАМА

Орах садржи просечно 45% уља, сезам 44 до 53%, кикирики 40 до 45%, ришнус 30 до 40%, лан 33 до 36%, маслина 16 до 18%, памук 15 до 18%, а соја 14 до 18%.

ЗАШТО ИНСЕКТИ ИМАЈУ ШЕСТ НОГУ?

Сем малог броја изузетка, милиони инсеката имају шест ногу. На питање, зашто они имају шест, а не четири ноге — одговорио је природњак Лансхам, са универзитета Мичиген у САД.

Према морфолошким испитивањима претпоставља се да су преци инсеката имали много ногу. Тај број се постепено смањивао, док нису настале врсте које имају шест ногу. Смањење броја ногу код инсеката не наставља се даље због тога што четири ноге нису довољне да осигурају њихову стабилност. Инсекти се крећу на тај начин што истовремено дижу три ноге и то прву и последњу с једне, и средњу с друге стране. Остале три, у истом распореду с обратне стране служе им да за то време одрже равнотежу, јер што је животиња мања, мања јој је и стабилност. Као једну од потврда за ово тврђење Лансхам на води чињеницу да је на прсту лакше држати дуже времена дуги него кратки штап. Али, сем малог трупца, на стабилност инсеката утиче и брзина њиховог кретања. Док се сисари крећу релативно полагано и могу боље одржавати равнотежу, при чему им често служи и

реп, код инсеката, који се брзо крећу то није случај. Због свега тога њима је потребно шест ногу.

ПИСАЋА МАШИНА СА 2540 СЛОВА

На овогодишњем тајпичком сајму приказана је писаћа машина са највећим бројем слова на свету. Њен регистар располаже са 2540 различитих слова и знакова. Овако велики број слова је неопходан, јер се ради о писаћој машини за кинески језик. Штавише, он претставља минимум с којим се може писати на кинеском језику.

ОДРЕЂИВАЊЕ СТАРОСТИ РИБЕ

Као што се може одредити старост дрвета према броју „прстенова“ на пресецима стабла, тако исто се може одредити старост рибе према броју прстенова на крљуштима.

Ти прстенови виде се као празна места која нове крљушти нису покриле услед успореног раширења за време зиме. Да би се добили тачни резултати потребно је да се крљушт испита под микроскопом. Раширење првих крљушти у првој години животова рибе одређено је храном, количином соли и температуром воде у којој је риба дошла на свет. Тако је према величини ових првих крљушти могућно да се одреди у којим водама се риба изгледала. Приликом сваког полагања икре риба троши са спољног руба крљушти калцијум, који јој је потребан. Ово оставља јасне „оживљене“ што омогућује да се у потпуни биографија дотичне рибе и да се одреди колико пута је полагала икру.

ТКАНИНА СЈАЈНИЈА ОД СВИЛЕ И МЕКША ОД ПАМУКА

У Америци је почела производња досад најсавршенији је познате синтетичке тканине. Влакна за ту тканину, која се зове „тироман“, добијају се као споредни производ приликом рафинирања нафте. Она су јевтина и лакше се производе од свих познатих синтетичких материја, а по квалитету знатно превазилазе најлон, јер су отпорнија и трајнија. Стручњаци сматрају да ова тканина има лепши сјај од свиле и да је мекша од најбољих памучних тканина.

НОВ ХИРУРШКИ ПРОБЛЕМ

Напредак модерне хирургије даје наде да ће два брата-сијамска близнака, рођена пре непуну годину дана у држави Охајо, САД, ускоро бити растављена. Као и код многих досадашњих случајева сијамских близанаца, и ова два дечаћића спојена су само трбушним ткивом. Међутим, сама операција раздвајања предузете се тек кад деца буду навршила две године. Најделикатнији део ове операције састојаће се у калемљењу — једном од њих — кожне епидерме, која ће бити потребно узета од његовог сопственог танког црева, пошто оба детета за сада имају само једно танко црево. Лекари мисле да њихова два будућа пацијента имају практички све изгледе да преживе ову тешку и до сада не-испробану операцију.

ЈОШ ЈЕДАН АНТИБИОТИК

Два научника, Мак Гир и Банч, недавно су успели да пронађу један нов антибиотик коме су дали име „еритромисин“. Први опити који су извршени на болесницима, показали су да је његово дејство слично пеницилину. Еритромисин има утицај нарочито на микробе који се приликом микроскопског испитивања не могу бојити. Зато што се лако раствара, еритромисин би се могао узимати и у пилулама, али је примењено да кад дође у желудац има неповољно дејство на органе за варење.

ДА ЛИ СУ КОСМИЧКИ ЗРАЦИ ОПАСНИ ЗА ЖИВИ ОРГАНИЗАМ

Научници, који се баве проучавањем питања о штетном дејвању космичких зракова на живи организам вршили су испитивања у току три године. У стратосферске балоне стављали су семе разних биљака које је на висинама од 10 до 30 километара било изложено космичком зрачењу 8 часова. На том семени доцније нису биле примећене никакве промене.

Међутим, није било сигурно да то важи и за људе, за посаду авиона која би летела у стратосферу и дуже била изложена зрачењу. Према ономе што је досад познато, изгледа да постоји извесна опасност по пилоте, претпоставља се да би после већег броја летова штетне последнице од космичких зракова биле све веће.

... у близини оба ла Венецуеле море у августу месецу испушта извесне јаке мирисе које рибе не могу да поднесу тако да у јатима беже на обалу, где их становањци купе рукама.

... желудац индиског коња има три метра у пречнику.

... осуј се зове место заклоњено од сунца, а присој место изложено сунцу.

... само зебе — мужјаци остају у шум крајевима и преко зиме, а женке, као

и многе друге птице селнице, одлазе на југ у топлије крајеве.

... за време поирачења сунца види се изнад светлосне сунчеве сфере слој гасова црвенкасте боје. Та се појава назива протуберанца.

... и стари Римљани знали су за чачкалице. Према Плинију Старијем, као чачкалице служиле су им јекеве бодље и комадићи дрвета.

... напрстак се у почетку носно на палу. Тек доцније жене су увиделе да је згодније и практичније стављати га на средњи прст.

... риба може да окрене своје тело брже него човек главу.

... највеће зрно њилибара на свету тешко је 7 килограма, а његова вредност износи око двадесет милиона динара.

... за творца фотографије може се сматрати Леонардо да Винчи, који је открио мрачну комору. Француз Нипе начинио је први негатив, а његова земља Дагер први позитив.

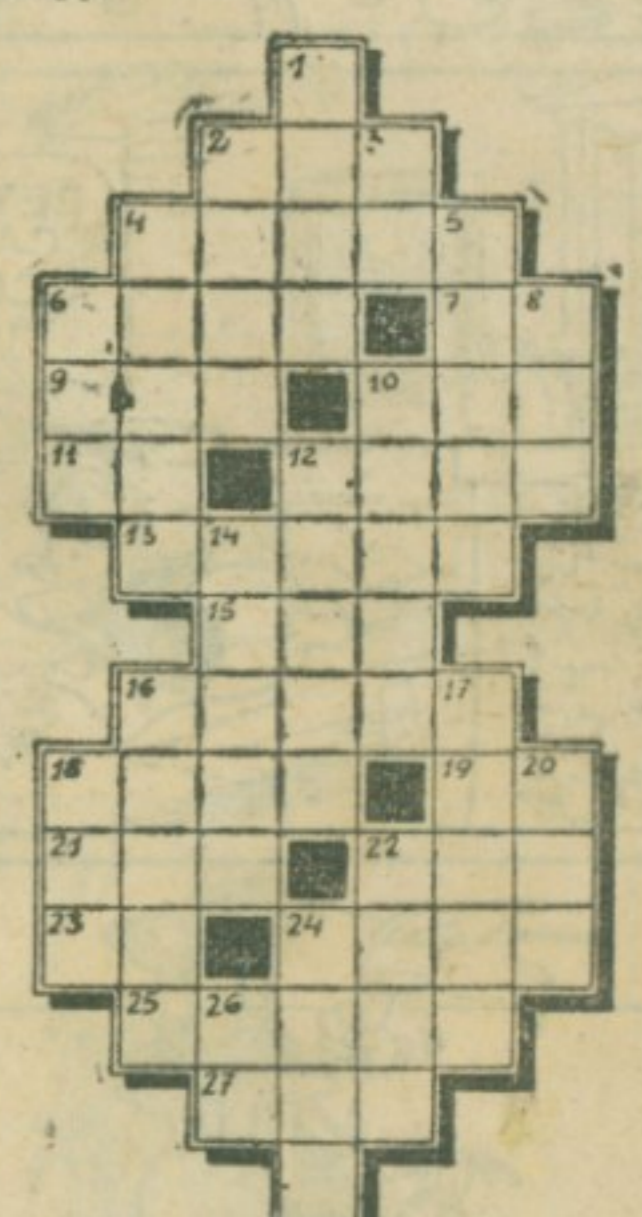
... Египћани су знали за ђубрење њива, као и да на истој њиви не треба сваке године сејати исту биљку.

... капут Карла XII који је носио у бици код Полтаве пролазио је 1825 године за 561.000 франака, а лице Наполеонов шешир 1835 године за 1920 франака.

Водоравно: 2) део ваге; 4) покрајина у аустријском Алимма; 6) четкица; 7) мера за површину; 9) врста врбе; 10) заменица; 11) египатско божанство; 12) завој; 13) име нашег стонотенисера; 15) музички појам; 16) одан; 18) ниски; 19) врста першуна; 21) аждаја; 22) бања и купалиште у Белгији; 23) показна заменица; 24) име књижевника Жу-панчича; 25) место у Истри; 27) врста четинара.

Усправно: 1) један месец; 2) притока Дунава; 3) зачини; 4) место у Боки Которској; 5) посуда за умивање; 6) стари персијски владар; 8) баруштина; 10) продукт који се добија при прављењу катрана; 12) заклоњи за ове; 14) биљка-паразит; 16) итрач „Партизана“; 17) напрезање; 18) шаховски израз; 20) татарски владар; 22) одмаклих година; 24) један укус; 26) река у Сибиру.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) поло; 5) Пирот; 6) Ка; 7) оно; 8) Урх; 10) акт; 12) палац; 14) азот; 15) Об; 16) чир; 17) ама; 18) И(во) Т(ијар-дових); 19) скок; 20) Оноре; 21) акт; 23) вир; 24) рак; 26) На; 27) Авала; 29) нава.

Усправно: 1) Пи; 2) оро; 3) лонац; 4) оток; 5) паразит; 6) купалица; 9) хлор; 11) табакера; 13) ат; 15) оморина; 17) аков; 19) С(теван) Н(емања); 20) Отава; 22) стар; 25) Кам; 28) ла.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ИГРА ПАРОВА

Ову игру могу да играју четири играча, подељени на

парове, а потребан је један сто, две тенис-лопте и десетак дугмади, које парови подеље. Када се кошком одреди ко ће поставити улог (дугме) на средину стола, сваки пар узме по једну лопту и постави се према супротним странама стола. Тада играчи наизменице гађају дугме лоптом и покушавају да га збаци са стола директним поготком. Играч наспрам оног који гађа, хвата лопту. Кад један од играча успе да збаци дугме са стола, противници морају да

ставе друго. Игру губи онај пар који први изгуби сва дугмета.

ЛОПТАЊЕ НА СТОЛУ

Ова игра игра се удвоје, тенис-лоптом, на правоугаоном и што дужем столу. Играчи се поставе са супротних страна стола и редом бацају лопту један другоме. Онај који „сервира“ лопту може да је котрља, удара о

сто или баца директно, али тако да не одлети изван стола. Лопта се мора бацити тако да падне на десну половину стола оног који је прима. Прималац не сме ставити руке на сто ни додирнути га руком или телом. Ако то учини, или ако промаши лопту, онај који је „сервирао“

добија поен. Ниједан не бележи поен, ако прималац правилно ухвати лопту. При малац бележи поен ако онај ко сервира баца лопту тако да падне са стране стола, или изван одређеног простора. Према договору се одреди колико ће игра трајати, рецимо док један не добије пет поена.

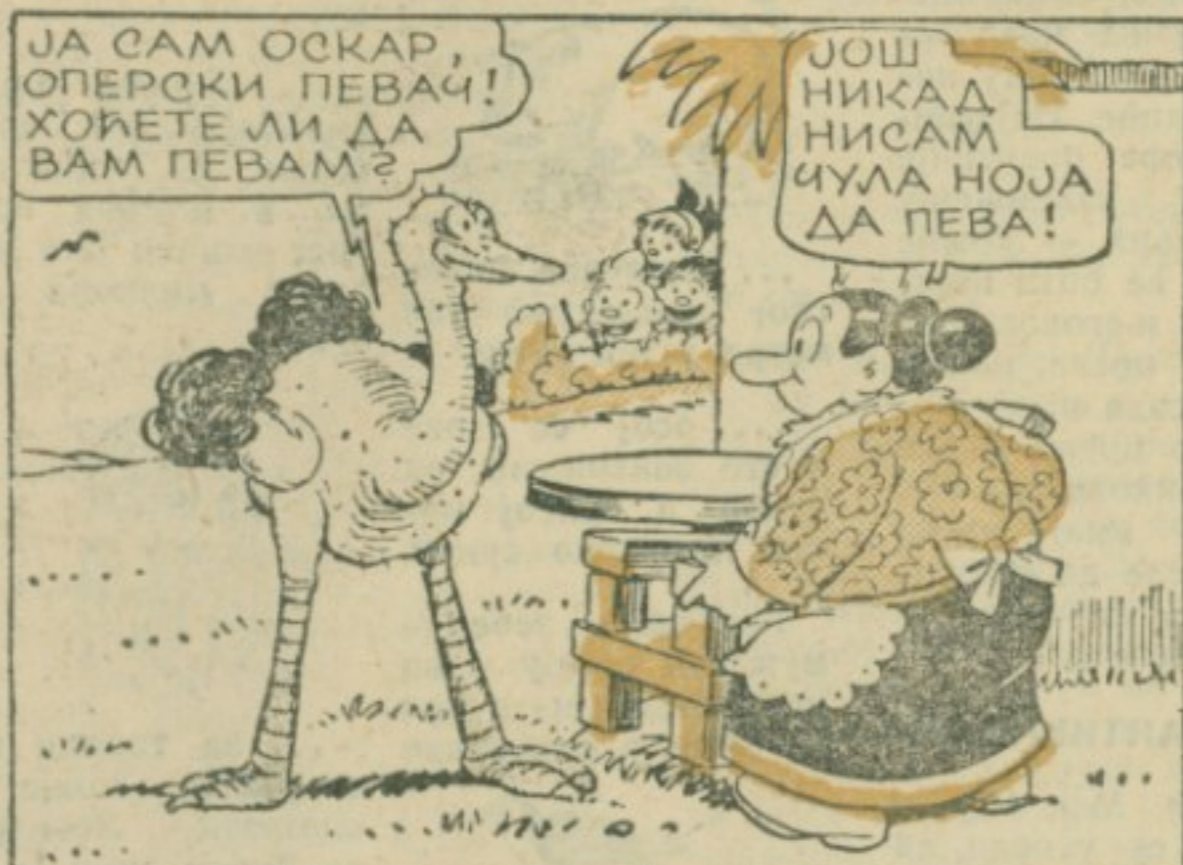
Они који су врло вешти могу одредити да се сме играти само једном руком. Не сме се заборавити да је у овој игри важнија вештина него снага и да се лопта никада не сме бацити јако.

ДВАНАЕСТ КУЋА

Можете ли само с три линије да поделите дванаест кућа?

ко да у сваком делу земљишта буду по две куће?

ДА РЧИ ТАВАНИЦУ

